

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Tematilsyn

IFRS 15 – Noteopplysninger og presentasjon i årsregnskap

Foretak notert på Oslo Børs og Oslo
Axess som har Norge som hjemstat

18.12.2019

Innhold

1	Innledning	3
2	Finanstilsynets kontroll	3
3	Sammendrag av Finanstilsynets observasjoner	4
4	Videre arbeid	4
5	Observasjoner	4
5.1	Opplysninger om regnskapsprinsipper og viktige vurderinger	4
5.1.1	Generelt	4
5.1.2	Identifisering av leveringsforpliktelser	5
5.1.3	Fastsettelse av transaksjonsprisen	6
5.1.4	Fordeling av transaksjonsprisen	7
5.1.5	Oppfyllelse av leveringsforpliktelser	8
5.2	Presentasjon av kontraktseindeler og -forpliktelser og relaterte noteopplysninger	10
5.3	Oppdeling av driftsinntekter	11
5.4	Transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser	12
6	Vedlegg	15
6.1	Formål med opplysningene i IFRS 15 og vesentlighet	15

1 Innledning

Finanstilsynet har kontrollert noteopplysninger og presentasjon etter IFRS 15¹ ved å se på et utvalg årsregnskap avlagt per 31. desember 2018 av noterte foretak. Bakgrunnen for kontrollen er at driftsinntekter fra kontrakter med kunder er et av de viktigste tallene i regnskapet for brukerne av finansiell informasjon. Dessuten har standarden innført nye viktige begreper og krav som ble tatt i bruk av de fleste foretakene 1. januar 2018. Opplysningskravene i IFRS 15 har økt sammenlignet med tidligere krav. Disse økte kravene understreker viktigheten av at brukerne forstår foretakenes driftsinntekter fra kontrakter med kunder. Bedre noteopplysninger i samsvar med IFRS 15 er et av de prioriterte områdene i Finanstilsynets kontroll av årsregnskaper for 2019. Se Finanstilsynets rapport *Kontroll av noterte foretaks finansielle rapportering i 2019*² og rapporten *European common enforcement priorities for 2019 annual financial reports*³ fra den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA).

Formålet med gjennomgangen har vært å observere om foretakene overholder kravene til noteopplysninger og presentasjon i IFRS 15.

Finanstilsynet noterer at de fleste foretakene som er kontrollert, har et betydelig forbedringspotensial. Finanstilsynet vil vie større oppmerksomhet mot opplysnings- og presentasjonskravene i IFRS 15 i sin kontroll av årsregnskap for 2019.

2 Finanstilsynets kontroll

Finanstilsynet har gjennomført en dokumentbasert kontroll av om noteopplysninger og presentasjon er i samsvar med IFRS 15 i årsregnskapene for 2018 for 20 noterte foretak i Norge. Utvalget inkluderte fem større foretak og 15 små og mellomstore foretak fra ulike bransjer. Kontrollen ble gjennomført basert på det offentliggjorte årsregnskapet, og det ble ikke innhentet ytterligere informasjon fra foretakene. Finanstilsynet har dermed samme utgangspunkt som brukerne av årsregnskapet normalt har når de leser det reviderte årsregnskapet for å få en forståelse av foretakets inntektsskapende virksomhet og av foretakets inntektsføringsprinsipper.

Finanstilsynet har også vurdert den generelle kvaliteten på opplysningene. Dette inkluderte om foretakene hadde gitt tilstrekkelige opplysninger om hvordan driftsinntekter fra kontrakter med kunder ble målt og innregnet og om formålet med opplysningene var oppfylt. I tillegg kontrollerte Finanstilsynet om noteopplysningene var foretaksspesifikke, tydelige og strukturerte, og om foretaket synes å ha foretatt fornuftige vesentlighetsvurderinger.

¹ IFRS 15 *Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*

² <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2019/kontroll-av-noterte-foretaks-finansielle-rapportering-i-2019/>

³ <https://www.esma.europa.eu/document/european-common-enforcement-priorities-2019-annual-financial-reports>

3 Sammendrag av Finanstilsynets observasjoner

Observasjonene viser at de fleste foretakene har betydelig forbedringspotensial i sine IFRS 15 noteopplysninger på de fleste områdene Finanstilsynet har undersøkt.

Finanstilsynets kontroll konsentrerte seg om følgende områder:

- opplysninger om regnskapsprinsipper og viktige vurderinger (inklusive opplysninger om identifisering av leveringsforpliktelser, fastsettelse av transaksjonspris, fordeling av transaksjonspris og oppfyllelse av leveringsforpliktelser)
- presentasjon av kontraktseideler og -forpliktelser og relaterte noteopplysninger
- oppdeling av driftsinntekter
- transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser

Basert på observasjonene, på den generelle kvaliteten og omfanget av noteopplysninger stiller Finanstilsynet spørsmål ved om foretakene har vurdert grundig nok om de oppfyller formålet med opplysninger («disclosure objective») i IFRS 15 (se vedlegget).

Finanstilsynets observasjoner samsvarer med oppfatningene til enkelte andre europeiske finanstilsynsmyndigheter. Enkelte revisjonsselskaper har også påpekt det samme.

4 Videre arbeid

Foretakene må vurdere om opplysningskravene og formålet med opplysninger i IFRS 15 er oppfylt før de publiserer årsregnskapet for 2019.

Finanstilsynet vil følge opp noteopplysnings- og presentasjonskravene i IFRS 15 i kontrollen av årsregnskapene for 2019. Ved behov vil Finanstilsynet starte kontroll saker med enkeltforetak.

5 Observasjoner

5.1 Opplysninger om regnskapsprinsipper og viktige vurderinger

5.1.1 Generelt

Finanstilsynet merket seg i noen tilfeller at foretakenes beskrivelser av regnskapsprinsippene ikke ga god nok informasjon til at brukerne kan forstå hvordan driftsinntekter fra kontrakter med kunder blir målt og innregnet. I tillegg observerte Finanstilsynet at regnskapsprinsippene i noen tilfeller var standardiserte beskrivelser og ikke tilstrekkelig foretaksspesifikke, for eksempel en kopi av tekst fra standarden uten at denne i tilstrekkelig grad ble knyttet til

foretakets spesifikke kontrakter med kunder. Det er viktig å beskrive varens eller tjenestens art, slik at brukeren kan forstå foretakets inntektsføringsprinsipper. Det bør komme klart frem hvordan foretaket har innregnet inntekter i samsvar med IFRS 15 på sine kontrakter (eller grupper av kontrakter).

Det er viktig at foretakene vurderer formålet med opplysninger i IFRS 15 og vesentlighet når de avgjør hvilke opplysninger som gir brukerne relevant informasjon.⁴ Se omtale i vedlegget.

Opplysninger om driftsinntekter fra kontrakter med kunder var i noen tilfeller ustrukturerte og vanskelige å forstå. Finanstilsynet anbefaler å strukturere opplysningene bedre ettersom det er omfattende og detaljerte noteopplysninger som kreves i IFRS 15. Det er ofte lettere å forstå opplysningene hvis de gis for hver enkelt vare eller tjeneste og for hver enkelt leveringsforpliktelse. Enkelte foretak har oppnådd dette for eksempel ved å benytte tabeller, eller ved å lage tydelig merkede avsnitt for ulike varer eller tjenester, eller leveringsforpliktelser. Finanstilsynet oppfordrer foretakene til å tilstrebe klar og godt strukturert kommunikasjon og presentasjon av finansiell informasjon. Dersom opplysningene om et vesentlig forhold er spredt på ulike steder i årsregnskapene, kan det oppfattes som å tildekke («obscure») informasjon, noe som kan være en vesentlig feil. Se også omtale i vedlegget.

Noen foretak fortsetter å bruke terminologi fra tidligere standarder, for eksempel «virkelig verdi» i forbindelse med fordeling av transaksjonsprisen, eller «risikoer og fordeler» i en videre forstand enn bare som en av indikatorene på når kontrollen blir overført. Finanstilsynet oppfordrer foretakene til å bruke terminologien i standarden for å sikre klar kommunikasjon og presentasjon. Uklart eller vagt språk kan bli sett på som et forsøk på å tildekke informasjon. Se omtale i vedlegget.

Når foretakene gjør vurderinger i anvendelsen av IFRS 15 som i vesentlig grad påvirker fastsettelsen av størrelsen på og tidspunktene for driftsinntekter fra kontrakter med kunder,⁵ skal foretakene også vurdere kravene i IAS 1.125 og 129.⁶ Det kan for eksempel være relevant å opplyse om sensitivitet dersom det er vesentlig estimeringsusikkerhet.

5.1.2 Identifisering av leveringsforpliktelser

IFRS 15.22 krever at et foretak ved kontraktsinngåelse vurderer varene eller tjenestene som er avtalt i en kontrakt med en kunde, og identifiserer som en leveringsforpliktelse hvert løfte om å overføre til kunden enten:

- en vare eller tjeneste (eller en pakke av varer eller tjenester) som er av særskilt karakter, eller
- en serie varer eller tjenester av særskilt karakter som i alt vesentlig er de samme, og som har samme mønster for overføring til kunden.

Et foretak skal opplyse om sine leveringsforpliktelser,⁷ for eksempel om arten av varer eller tjenester foretaket har lovet å overføre. IFRS 15.BC354 fastslår: «This disclosure complements the accounting policy disclosure requirements in existing Standards by requiring

⁴ Jf. IFRS 15.110-111

⁵ I tråd med det som kreves i IFRS 15.123

⁶ IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap*

⁷ Jf. IFRS 15.119

an entity to provide more descriptive information about its performance obligations.» For at en bruker skal kunne forstå et foretaks inntektsføring, er det viktig at beskrivelsen er foretaksspesifikk og at det gis en detaljert nok beskrivelse av varens eller tjenestens art.

Finanstilsynets observasjoner fra foretakenes beskrivelser av leveringsforpliktelser:

- Få foretak ga alle opplysningene som kreves i IFRS 15.119. For eksempel manglet det i en del tilfeller foretaksspesifikke noteopplysninger om arten av avtalte varer eller tjenester, eller det var gitt en mangelfull beskrivelse.
- Enkelte foretak ga ikke nok informasjon til at brukeren kunne forstå hvilke leveringsforpliktelser de har og om deres kontrakter inneholder flere leveringsforpliktelser. Finanstilsynet mener det er viktig å gi foretaksspesifikk informasjon om leveringsforpliktelser for at brukerne skal forstå hvordan driftsinntektene måles og innregnes fra foretakets kontrakter med kunder.
- Få foretak forklarte om varene eller tjenestene betraktes som en serie og dermed utgjør én leveringsforpliktelse, selv om Finanstilsynet antar at dette er aktuelt for flere av foretakene.
- Enkelte foretak oppga ikke noen klar sammenheng mellom leveringsforpliktelsene og måling og innregning knyttet til disse leveringsforpliktelsene. Finanstilsynet mener det er viktig å strukturere noteopplysningene slik at inntektsføringsprinsippet for hver enkelt leveringsforpliktelse kommer klart frem.
- Enkelte foretak opplyste ikke om viktige vurderinger som ble foretatt av ledelsen da leveringsforpliktelsene ble identifisert, til tross for at Finanstilsynet antar at dette er relevant for flere av foretakene. Enkelte foretak ga bare standardiserte beskrivelser av hvordan leveringsforpliktelsene ble identifisert. Finanstilsynet mener det er viktig å gi foretaksspesifikke forklaringer på hvorfor varer eller tjenester er av særskilt karakter («distinct») for at brukeren skal kunne forstå de viktige vurderingene foretaket har gjort. Det er ikke tilstrekkelig at foretaket opplyser om at det ble foretatt viktige vurderinger da leveringsforpliktelsene ble identifisert. De faktiske foretaksspesifikke vurderingene som er gjort, skal forklares når de i vesentlig grad påvirker fastsettelsen av størrelsen på og tidspunktene for driftsinntekter.

Finanstilsynet forventer at foretakene forbedrer sine noteopplysninger knyttet til leveringsforpliktelser og fremhever behovet for foretaksspesifikke noteopplysninger. Finanstilsynet oppfordrer også foretakene til å vurdere om noteopplysningene kan presenteres og struktureres på en bedre måte for å forbedre kommunikasjonen.

5.1.3 Fastsettelse av transaksjonsprisen

IFRS 15 krever at et foretak fastsetter transaksjonsprisen og gir veiledning om for eksempel variabelt vederlag, begrensning av estimater av variable vederlag og justering av det avtalte vederlaget for et vesentlig finansieringselement. Foretakene skal også opplyse om vesentlige betalingsvilkår, for eksempel når betaling vanligvis skal skje, om kontrakten har et vesentlig finansieringselement, om vederlaget er variabelt og om estimatet av det variable vederlaget vanligvis er begrenset («constrained»)⁸. Videre krever IFRS 15 at foretakene skal opplyse om de viktige vurderingene som er foretatt,⁹ som metoder, inndata og forutsetninger som

⁸ Jf. IFRS 15.119(b)

⁹ Jf. IFRS 15.123

foretakene har benyttet når de fastsetter transaksjonsprisen.¹⁰ Dette inkluderer metoder, inndata og forutsetninger som brukes ved estimering av variabelt vederlag, vurdering av om dette skal begrenses og vesentlige finansieringselementer.

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner knyttet til fastsettelse av transaksjonspris:

- De fleste foretakene ga enkelte opplysninger om variabelt vederlag i regnskapsprinsippene, men mange ga ikke foretaksspesifikke opplysninger. I flere tilfeller var informasjonen en standardisert beskrivelse, uten en tilstrekkelig redegjørelse for foretakets spesifikke variable vederlag, for eksempel at det gjaldt en prestasjonsavhengig betaling eller et gebyr («penalty»).
- Opplysninger knyttet til viktige vurderinger for å fastsette variabelt vederlag var ofte av generell karakter, og de eksplisitte opplysningene som kreves i IFRS 15.126 (a) og (b), manglet i mange tilfeller. For eksempel ga bare noen få foretak opplysninger om metodene og inndataene som de hadde benyttet. Svært få foretak ga opplysninger om vurderingen av begrensning av estimater av variable vederlag, som faktorene som påvirker begrensningen, utover en standardisert beskrivelse.
- Enkelte foretak ga ingen opplysninger om når betaling vanligvis skal skje.¹¹
- De fleste foretakene oppga ikke at de hadde brukt den praktiske løsningen («practical expedient») for vesentlige finansieringselementer som er tillatt, jf. IFRS 15.63. Finanstilsynet antar at de fleste foretakene anvender den praktiske løsningen og at de derfor burde ha opplyst om dette i samsvar med kravet i IFRS 15.129.

Finanstilsynet forventer at foretakene gir bedre noteopplysninger om transaksjonspris slik at brukerne kan forstå hvordan foretaket har fastsatt transaksjonsprisen. Finanstilsynet legger til grunn at foretakene følger kravene om å opplyse om de vesentlige betalingsvilkårene og viktige vurderinger foretatt av ledelsen i foretaket da transaksjonsprisen ble fastsatt.

5.1.4 Fordeling av transaksjonsprisen

I henhold til IFRS 15 skal transaksjonsprisen fordeles på leveringsforpliktelsene (eller særskilt vare eller tjeneste) i kontrakten. Et foretak skal fordele transaksjonsprisen på hver enkelt leveringsforpliktelse på grunnlag av en relativ frittstående salgpris¹², unntatt som angitt for fordeling av rabatter¹³ og fordeling av vederlag som inkluderer variable beløp¹⁴. Det er et krav at et foretaks regnskapsprinsipper for inntekter tydelig angir hvordan transaksjonsprisen er fordelt. I tillegg skal foretak opplyse om metoder, inndata og forutsetninger som er anvendt ved fordeling av transaksjonsprisen, herunder estimering av frittstående salgspriser for avtalte varer eller tjenester og fordeling av rabatter og variable vederlag på en bestemt del av kontrakten, dersom det er relevant.¹⁵

¹⁰ Jf. IFRS 15.126 (a) og (b)

¹¹ Jf. IFRS 15.119 (b)

¹² I henhold til IFRS 15.76–80

¹³ I henhold til IFRS 15.81–83

¹⁴ I henhold til IFRS 15.84–86

¹⁵ Jf. IFRS 15.126 (c)

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner knyttet til fordeling av transaksjonsprisen:

- Enkelte foretak hadde ikke omtalt fordeling av transaksjonsprisen i sine regnskapsprinsipper, selv om det syntes å være relevant.
- Enkelte foretak ga bare standardiserte beskrivelser av hvordan fordelingen var gjort, og de fleste foretakene omtalte ikke fordeling av variabelt vederlag eller rabatter. Få foretak omtalte hvordan fordelingen av variabelt vederlag på særskilte varer eller tjenester i en serie var gjort. Dette var antatt å være relevant i noen av årsregnskapene som ble kontrollert. I noen av disse tilfellene var det vanskelig å forstå hvordan transaksjonsprisen var blitt fordelt.
- Færre foretak enn forventet oppga fordeling som en viktig vurdering, og bare noen få foretak ga opplysningene som kreves i IFRS 15.126 (c). Foretakene som ga opplysninger, forklarte stort sett hvilken metode de brukte til å anslå frittstående salgspriser når observerbare priser ikke var tilgjengelige.

Finanstilsynet forventer at foretakene gir bedre noteopplysninger om fordeling slik at brukerne kan forstå hvordan foretakene har fordelt transaksjonsprisen i kontrakter med kunder, samt viktige vurderinger og estimater som er gjort i forbindelse med fordelingen.

5.1.5 Oppfyllelse av leveringsforpliktelser

IFRS 15 krever at et foretak ved kontraktsinngåelsen skal avgjøre om det oppfyller leveringsforpliktelsen over tid eller på et bestemt tidspunkt. Et foretak skal opplyse om når det vanligvis oppfyller sine leveringsforpliktelser.¹⁶ IFRS 15 krever også at foretak opplyser om vurderingene som i vesentlig grad påvirker fastsettelsen av størrelsen på og tidspunktene for driftsinntekter fra kontrakter med kunder. For leveringsforpliktelser som et foretak oppfyller over tid, skal foretaket opplyse om de metodene som er anvendt for å innregne driftsinntekter og gi en forklaring på hvorfor disse metodene gir et troverdig bilde av overføringen av varer eller tjenester.¹⁷ For leveringsforpliktelser som oppfylles på et bestemt tidspunkt, skal foretaket opplyse om de viktige vurderingene som er gjort ved bedømmelsen av når en kunde oppnår kontroll over avtalte varer eller tjenester.¹⁸

Følgende vurderinger vil vanligvis påvirke tidspunktet for innregning av driftsinntekter i vesentlig grad:

- Hvis foretaket innregner driftsinntekter over tid for leveringsforpliktelser, forventer Finanstilsynet at foretaket opplyser om hvorfor inntektene innregnes over tid (jf. kriterier i IFRS 15.35) og om de viktige vurderingene som resulterte i denne konklusjonen. Det kan være nødvendig å beskrive kontraktsvilkår og viktige vurderinger som er gjort når det gjelder å anvende IFRS 15 på disse vilkårene, dersom resultatet av vurderingen kan føre til en vesentlig endring i tidspunktet for innregning av driftsinntekter.
- Hvis foretaket innregner driftsinntekter på et bestemt tidspunkt, forventer Finanstilsynet at foretaket opplyser om hvilket tidspunkt som benyttes og om de viktige vurderingene som resulterte i en beslutning om å innregne inntektene på dette

¹⁶ Jf. IFRS 15.119(a)

¹⁷ Jf. IFRS 15.124

¹⁸ Jf. IFRS 15.125

tidspunktet.¹⁹ I vurderingen av hvilket inntektsføringstidspunkt som anvendes, kan det være naturlig å se hen til og opplyse om internasjonale leveringsbetingelser («incoterms») som brukes i kontrakten når det angis hvilke(n) av indikatorene som er tillagt mest vekt.

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner knyttet til oppfyllelse av leveringsforpliktelser:

- De fleste foretakene opplyste om når de vanligvis oppfyller leveringsforpliktelsene, men enkelte foretak ga ingen forklaring på hvorfor de kan innregne driftsinntekter fra kontrakter med kunder over tid (jf. kriteriene i IFRS 15.35). Få foretak forklarte hvilke indikatorer på overføring av kontroll som ble vurdert da det ble konkludert på hvilket tidspunkt kunden oppnår kontroll (inkludert, men ikke begrenset til, indikatorene i IFRS 15.38). Finanstilsynet forventer at foretakene opplyser om dette slik at brukerne kan forstå de viktige vurderingene som er gjort for å fastslå når leveringsforpliktelsene blir oppfylt.
- Enkelte foretak ga ikke disse opplysningene for alle leveringsforpliktelser. Finanstilsynet mener det er viktig å strukturere opplysningene slik at brukerne kan forstå hvordan hver enkelt leveringsforpliktelse er oppfylt.
- De fleste foretakene ga opplysninger om hvilken metode som benyttes for å måle progresjon for leveringsforpliktelser over tid. Noen få foretak hadde derimot ikke opplyst om dette. Kun et par foretak opplyste om hvorfor den valgte metoden gir et troverdig bilde av hvordan varer eller tjenester overføres.
- Det ble observert at enkelte foretak ser ut til å bruke den praktiske løsningen i IFRS 15.B16 når de måler progresjon, det vil si å innregne et beløp tilsvarende det beløpet som foretaket har rett til å fakturere. Det var imidlertid ikke eksplisitt opplyst om dette eller gitt en forklaring som var tilstrekkelig til at brukerne kunne forstå det sikkert. Finanstilsynet forventer at foretakene redegjør for om de anvender den praktiske løsningen i B16, basert på IFRS 15.124 (a), som krever at foretaket skal opplyse om metodene som er brukt for å innregne inntekter. Det er viktig for brukerne å forstå hvilken metode som er benyttet til måling av progresjon, siden det kan påvirke tidspunktet for innregning av driftsinntekter.

Finanstilsynet legger til grunn at foretakene følger opplysningskravene og forventer at foretakene gir bedre noteopplysninger om oppfyllelse av leveringsforpliktelser slik at brukerne kan forstå hvordan leveringsforpliktelsene er oppfylt. Foretakene skal forklare når leveringsforpliktelsene er oppfylt og de viktige vurderingene de har gjort for å avgjøre om driftsinntektene skal innregnes over tid, eller på et bestemt tidspunkt for de ulike leveringsforpliktelsene. For leveringsforpliktelser som er oppfylt over tid, skal foretakene opplyse om metoden(e) som er benyttet til å måle progresjon og hvorfor den (de) gir et troverdig bilde av hvordan varer eller tjenester overføres. Videre skal foretakene forklare på hvilket tidspunkt kontrollen er overført for leveringsforpliktelser som oppfylles på et bestemt tidspunkt, og de viktige vurderingene som er gjort for å avgjøre at kontrollen skal overføres på dette tidspunktet.

¹⁹ Jf. IFRS 15.125

5.2 Presentasjon av kontraktseindeler og -forpliktelser og relaterte noteopplysninger

IFRS 15 omfatter krav knyttet til presentasjon av fordringer, kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser fra kontrakter med kunder. Selv om det ikke er noe eksplisitt krav om å bruke begrepene «kontraktseindel» og «kontraktsforpliktelse»²⁰ når man presenterer dette, er det viktig at brukerne er i stand til å forstå hvilke linjer i balanseoppstillingen som representerer fordringer, kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser fra kontrakter med kunder som definert i IFRS 15.105–109. IFRS 15 inneholder også detaljerte opplysningskrav for kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser.²¹ For eksempel skal foretak opplyse om inngående og utgående balanse for fordringer, kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser fra kontrakter med kunder. Videre skal vesentlige endringer i kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser i rapporteringsperioden forklares.

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner:

- De fleste foretakene opplyste om regnskapsprinsippene de har anvendt for fordringer, kontraktseindeler og kontraktsforpliktelser fra kontrakter med kunder. Disse beskrivelsene er ofte noe standardiserte, og foretakene oppfordres til å gi en mer detaljert forklaring av sammenhengen mellom tidspunktet for oppfyllelse av leveringsforpliktelsene og det normale tidspunktet for betaling og hvordan disse faktorene påvirker kontraktseindelen og kontraktsforpliktelsen.²²
- Finanstilsynet merker seg at enkelte foretak oppgir at kontraktseindeler blir overført til fordringer ved fakturering. Finanstilsynet stiller spørsmål ved om fakturering av en kunde gjør at retten til vederlag blir ubetinget i alle disse tilfellene.²³ Det kan være nødvendig for foretakene å gi en bedre forklaring på hvorfor beløpene som inngår i kontraktseindelen, gir en betinget rett til vederlag for at brukerne skal forstå forskjellen mellom fordringer og kontraktseindeler.
- Enkelte foretak ga ingen noteopplysninger om kontraktseindeler eller kontraktsforpliktelser, selv om det syntes å være relevant. Enkelte foretak oppga bare inngående og utgående balanse, men ga ingen forklaringer, eller kun standardiserte beskrivelser, på vesentlige endringer. Enkelte foretak opplyste om inngående og utgående balanse og forklarte endringene. Når det er en rekke vesentlige endringer i kontraktseindelen eller kontraktsforpliktelsen, mener Finanstilsynet at det ofte er lettere å forstå endringene hvis det foreligger en tabell som avstemmer inngående og utgående balanse i tillegg til forklaringer på avstemmingspostene. Det er også verdt å merke seg at IFRS 15.118 krever en forklaring på vesentlige endringer for å inkludere kvalitative og kvantitative opplysninger.
- Enkelte foretak hadde ikke opplyst om driftsinntekter som var innregnet i rapporteringsperioden, og som var inkludert i inngående balanse for kontraktsforpliktelsen i begynnelsen av perioden.²⁴ Ingen av foretakene opplyste om driftsinntekter innregnet i rapporteringsperioden fra leveringsforpliktelser oppfylt i

²⁰ Jf. IFRS 15.109

²¹ Jf. IFRS 15.116–118

²² Jf. IFRS 15.117

²³ Jf. IFRS 15.108

²⁴ Jf. IFRS 15.116 (b)

tidligere perioder.²⁵ Sistnevnte kan ofte være uvesentlig, men Finanstilsynet antar at det kan være relevant for noen av foretakene.

- I ett årsregnskap var eiendeler for utgifter knyttet til oppfyllelse av en kontrakt presentert som kontraktseiendeler i balanseoppstillingen. Finanstilsynet mener det bør fremgå tydelig i årsregnskapet hvilke eiendeler som er kontraktseiendeler som definert i IFRS 15.107 og hvilke eiendeler som er utgifter knyttet til oppfyllelse av en kontrakt som definert i IFRS 15.95.

Finanstilsynet forventer at foretakene forbedrer presentasjonen av og noteopplysninger knyttet til fordringer, kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser fra kontrakter med kunder. Disse begrepene er nye i IFRS 15, og det er derfor viktig å gi en klar og foretaksspesifikk forklaring og gi de nødvendige noteopplysningene i årsregnskapet, slik at en bruker kan forstå disse kontraktssaldoene opp imot foretakets spesifikke kundekontrakter.

5.3 Oppdeling av driftsinntekter

IFRS 15 krever at foretaket deler opp driftsinntekter innregnet fra kontrakter med kunder i kategorier som gjenspeiler hvordan arten av, størrelsen på, tidspunktene for og usikkerheten ved inntekter og kontantstrømmer påvirkes av økonomiske faktorer. IFRS 15.B87–B89 gir mer veiledning om valg av kategorier som skal brukes ved oppdeling av driftsinntekter. Standarden krever også at et foretak gir tilstrekkelige opplysninger til at brukerne av årsregnskapene kan forstå forholdet mellom opplysninger om oppdelte driftsinntekter og opplysninger om driftsinntekter som gis for hvert enkelt rapporteringspliktig segment dersom foretaket anvender IFRS 8.²⁶

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner knyttet til oppdeling av driftsinntekter:

- Mer enn halvparten av foretakene presenterte en revidert oppdeling etter å ha tatt i bruk IFRS 15.
- For en rekke foretak stiller Finanstilsynet spørsmål ved om de har oppgitt alle relevante kategorier som gjenspeiler hvordan arten av, størrelsen på, tidspunktene for og usikkerheten ved inntekter og kontantstrømmer påvirkes av økonomiske faktorer, inkludert eksemplene i IFRS 15.B89. For noen foretak er det for eksempel spørsmål om følgende kategorier også vil være relevante å opplyse om i henhold til kravet om oppdeling i IFRS 15:
 - tidspunkt for overføring av varene eller tjenestene
 - kontraktstype (f.eks. fastpriskontrakt og kontrakt om betaling etter tids- og materialforbruk eller kontrakt med et vesentlig variabelt vederlag)
 - kontraktens løpetid
 - marked eller kundetype
- Finanstilsynet observerte at om lag halvparten av foretakene ikke ga nok opplysninger til at brukerne av årsregnskapene kan forstå forholdet mellom opplysninger om oppdelte driftsinntekter og opplysninger om driftsinntekter som gis for hvert enkelt rapporteringspliktig segment, som kreves i IFRS 15.115. Det var flere tilfeller der foretakene forklarte forholdet mellom oppdelte driftsinntekter for type vare eller tjeneste og hvert rapporteringspliktig segment, men unnlot å forklare forholdet mellom

²⁵ Jf. IFRS 15.116 (c)

²⁶ Jf. IFRS 15.115

oppdelte driftsinntekter for geografiske områder og hvert enkelt rapporteringspliktig segment. Finanstilsynet minner foretakene om at forholdet mellom oppdelte driftsinntekter og rapporteringspliktige segmenter skal forklares for alle kategorier av oppdelte driftsinntekter. En metode som er observert brukt i praksis for å gi disse opplysningene, er å vise oppdelte driftsinntekter for hvert rapporteringspliktige segment i en matrise. Finanstilsynet mener at denne tilnærmingen gjør det enkelt for brukerne å forstå forholdet mellom oppdelte driftsinntekter og rapporteringspliktige segmenter.

Finanstilsynet forventer at foretakene forbedrer sine noteopplysninger knyttet til oppdelte driftsinntekter. Foretakene bør sørge for at de har gitt opplysninger om oppdelte driftsinntekter for alle relevante kategorier og for at brukerne kan forstå forholdet mellom oppdelte driftsinntekter og hvert enkelt rapporteringspliktig segment.

Finanstilsynets kontroll har sett på årsregnskapene for 2018. Finanstilsynet har imidlertid observert at foretak notert på Oslo Børs i eksempelvis halvårsrapporten for 2019 ikke har gitt opplysninger om oppdeling av driftsinntekter fra kontrakter med kunder, som kreves av IFRS 15.114–115, i sine delårsregnskaper, jf. IAS 34.16A1. Finanstilsynet vil også kontrollere opplysningene om oppdeling av driftsinntekter i delårsregnskaper i neste års kontroll.

IFRS 15.B88 krever at foretaket vurderer hvordan opplysninger om foretakets inntekter er blitt presentert for andre formål ved valg av type kategori(er) som skal brukes ved oppdeling av driftsinntekter. I kontrollen av opplysninger om oppdelte driftsinntekter som foretakene har gitt i årsregnskapet for 2019, vil Finanstilsynet også ta i betraktning informasjon om oppdelte driftsinntekter gitt i andre deler av årsrapporten og/eller i presentasjoner.

5.4 Transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser

IFRS 15 innførte et nytt krav om at foretakene skal opplyse om det samlede beløpet for transaksjonsprisen fordelt på leveringsforpliktelser som er uoppfylt (eller delvis uoppfylt) ved slutten av rapporteringsperioden og gi en redegjørelse for når foretaket forventer å innregne disse inntektene.²⁷ Det finnes to praktiske løsninger for å gi opplysninger om dette,²⁸ og det er to unntak fra opplysningskravet. Et foretak skal forklare om det benytter disse praktiske løsningene. Det skal også forklare om et eventuelt vederlag fra kontrakter med kunder ikke inngår i transaksjonsprisen som fordeles på de gjenstående leveringsforpliktelsene, for eksempel dersom variabelt vederlag er begrenset. Finanstilsynet merker seg at dersom brukerne skal forstå transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser, er det viktig å gi tilstrekkelig informasjon om dette. Finanstilsynet legger til grunn at foretak fastsetter transaksjonspris som fordeles på uoppfylte (eller delvis uoppfylte) leveringsforpliktelser, på samme måte som de fastsetter transaksjonspris på oppfylte (eller delvis oppfylte) leveringsforpliktelser.

Finanstilsynet merker seg at transaksjonsprisen som er fordelt på de gjenstående leveringsforpliktelsene, er gitt en rekke ulike betegnelser i årsregnskapene, for eksempel «backlog» eller uoppfylte leveringsforpliktelser m.m. I denne rapporten benyttes uttrykket

²⁷ Jf. IFRS 15.120

²⁸ Jf. IFRS 15.121

«transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser». For å gjøre det lettere å sammenligne informasjon, oppfordrer Finanstilsynet foretakene til å bruke terminologien i IFRS 15 eller forklare den slik at brukeren forstår at det gjelder transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser, som definert i IFRS 15.120.

Finanstilsynet observerer at kravet om å opplyse om transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser kan påvirke informasjonen som er gitt om det alternative resultatmålet som ofte benevnes som backlog (i pengeverdi). Foretak må vurdere om backlog fortsatt er et alternativt resultatmål, eller om backlog er identisk med transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser. Hvis backlog er identisk med transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser er den nå et IFRS-tall. Hvis backlog fortsatt er et alternativt resultatmål, det vil si ikke identisk med transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser, må foretak vurdere hvilken påvirkning kravene i retningslinjene for alternative resultatmål får. Dersom tallet faller inn under virkeområdet for retningslinjer for alternative resultatmål, skal kravene etter retningslinjene etterleves. Dette omfatter også krav om å definere tallstørrelsen og presentere en avstemming mot den mest direkte avstembare posten, del- eller totalsum presentert i regnskapet for tilsvarende periode. I dette tilfellet vil det være transaksjonsprisen som er fordelt på de gjenstående leveringsforpliktelsene i årsregnskapet.

Finanstilsynet har gjort følgende observasjoner knyttet til noteopplysninger om transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser:

- Få foretak ga opplysninger som fullt ut oppfyller opplysningskravene.
- Enkelte foretak oppga transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser, men unnlot å forklare når foretaket forventer å innregne beløpet som driftsinntekt eller å forklare om et eventuelt vederlag fra kontrakter med kunder ikke inngår i transaksjonsprisen.
- Enkelte foretak ga ingen noteopplysninger om transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser, selv om Finanstilsynet antar at dette er relevant ut fra deres virksomhet eller type kontrakter, for eksempel foretak som antas å ha inngått langsiktige kontrakter. Finanstilsynet hadde forventet at disse foretakene enten ga de nødvendige noteopplysningene om transaksjonspris som fordeles på de gjenstående leveringsforpliktelsene, eller forklarte hvilke praktiske løsninger de benytter.
- Et par foretak opplyste om at backlog var et alternativt resultatmål utenfor årsregnskapet, men ga ingen noteopplysninger om transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelsene i årsregnskapet. Finanstilsynet legger til grunn at foretakene hadde gjenstående leveringsforpliktelser, og skulle ha opplyst om transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser i tråd med kravene i IFRS 15.
- Ett foretak uttalte at variabelt vederlag ikke var inkludert i transaksjonsprisen fordelt på de gjenstående leveringsforpliktelsene. Finanstilsynet mener at dette er riktig hvis hele beløpet er begrenset i henhold til kravene i IFRS 15.56–58. Imidlertid bør variabelt vederlag estimeres og begrenses i henhold til kravene. Variabelt vederlag kan ikke ekskluderes fra transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser med begrunnelsen at det er et variabelt vederlag, med mindre dette er i tråd med de praktiske løsningene i IFRS 15.121.

- Det ble registrert ett tilfelle der transaksjonsprisen fordelt på de gjenstående leveringsforpliktelsene ikke var blitt revidert. Noteopplysninger gitt i henhold til IFRS 15 skal revideres.

Finanstilsynet forventer at foretakene forbedrer sine noteopplysninger knyttet til transaksjonspris fordelt på gjenstående leveringsforpliktelser. Finanstilsynet minner foretakene om at dette er viktig informasjon som skal gjøre det mulig for brukerne å vurdere hva et foretak forventer å innregne fra de gjenstående leveringsforpliktelsene i foretakets eksisterende kontrakter fremover. Foretakene bør sørge for å forklare om de benytter praktiske løsninger og om et eventuelt vederlag fra kontrakter med kunder ikke inngår i transaksjonsprisen.

6 Vedlegg

6.1 Formål med opplysningene i IFRS 15 og vesentlighet

I tillegg til observasjonene som gjelder de enkelte noteopplysningskravene, ønsker Finanstilsynet å trekke frem formålet med opplysningene i IFRS 15.110-111:

110 Målet med opplysningskravene er at et foretak skal gi tilstrekkelige opplysninger til at brukerne av finansregnskap forstår arten av, størrelsen på, tidspunktene for og usikkerheten ved driftsinntekter og kontantstrømmer som oppstår av kontrakter med kunder. For å nå dette målet skal et foretak gi kvalitative og kvantitative opplysninger om følgende:

- (a) sine kontrakter med kunder (se nr. 113–122),*
- (b) viktige vurderinger, og endringer av vurderinger, som gjøres ved anvendelsen av denne standard på disse kontraktene (se nr. 123–126), og*
- (c) enhver eiendel som er innregnet fra utgifter knyttet til oppnåelse eller oppfyllelse en kontrakt med en kunde i samsvar med nr. 91 eller 95 (se nr. 127–128).*

111 Et foretak skal ta hensyn til det detaljnivået som er nødvendig for å oppfylle opplysningsformålet, og hvor mye vekt det skal legges på hvert av de ulike kravene. Foretaket skal samle eller dele opp opplysninger slik at nyttig informasjon ikke blir tildekket enten ved at det gis en stor mengde ubetydelige detaljopplysninger eller at det slås sammen poster som har vesentlig ulike egenskaper.

Finanstilsynet minner noterte foretak om at de må vurdere sine samlede inntektsopplysninger opp mot kravet om å «[...] gi tilstrekkelige opplysninger til at brukerne av finansregnskap forstår arten av, størrelsen på, tidspunktene for og usikkerheten ved driftsinntekter og kontantstrømmer [...]». Finanstilsynet understreker at foretakene må bruke skjønn for å vurdere om inntektsopplysningene oppfyller formålet med opplysningene i standarden, og ikke bare om individuelle opplysningskrav i IFRS 15 er oppfylt.

Finanstilsynet merker seg at da standarden ble utgitt, uttalte IASB (International Accounting Standards Board) i sin «feedback statement»:

Information about revenue is used to assess a company's financial performance and position and to compare that company with other companies.

Videre uttalte IASB at tidligere opplysningskrav ikke var tilstrekkelige:

The disclosure requirements in previous IFRS and US GAAP often resulted in information that was inadequate for investors to understand a company's revenue, and the judgements and estimates made by the company in recognising that revenue. For instance, investors were concerned that the revenue information disclosed was often 'boilerplate' in nature or was presented in isolation and without explaining how the revenue recognised related to other information in the financial statements. IFRS 15 addresses those deficiencies by specifying a comprehensive and robust framework for the recognition, measurement and disclosure of revenue. In particular, [...] IFRS 15 provides more useful information through improved disclosure requirements.

I vurderingen av hvilke opplysninger som skal gis om driftsinntekter, er det naturligvis viktig å vurdere vesentlighet. Finanstilsynet konstaterer at driftsinntekter vanligvis er en vesentlig post i finansregnskapet.

Finanstilsynet har notert seg følgende nye definisjon av vesentlighet i IAS 1.7, som trer i kraft 1. januar 2020: «*Information is material if omitting, misstating or obscuring it could reasonably be expected to influence decisions [...]*». IAS 1.7 inneholder også eksempler på omstendigheter som kan føre til at vesentlige opplysninger blir tildekket («obscured»). Alle eksemplene er utvilsomt relevante når foretakene vurderer hvilke opplysninger om driftsinntekter som skal være med i årsregnskapet.

Basert på observasjoner i denne rapporten mener Finanstilsynet at foretakene bør ta hensyn til disse eksemplene, ikke minst ettersom IASB beskriver endringene som forbedringer («refinements»). Dette innebærer endringer som ikke er vesentlige («not substantive»), og at den reviderte definisjonen vil bidra til at foretakene foretar bedre vesentlighetsvurderinger. Denne delen av IAS 1.7 er gjengitt nedenfor:

Information is obscured if it is communicated in a way that would have a similar effect for primary users of financial statements to omitting or misstating that information. The following are examples of circumstances that may result in material information being obscured:

- (a) information regarding a material item, transaction or other event is disclosed in the financial statements but the language used is vague or unclear;*
- (b) information regarding a material item, transaction or other event is scattered throughout the financial statements;*
- (c) dissimilar items, transactions or other events are inappropriately aggregated;*
- (d) similar items, transactions or other events are inappropriately disaggregated; and*
- (e) the understandability of the financial statements is reduced as a result of material information being hidden by immaterial information to the extent that a primary user is unable to determine what information is material.*

I tillegg står følgende i IAS 1.31:

I noen IFRS-er angis opplysninger som skal inkluderes i finansregnskapet, herunder notene. Et foretak trenger ikke gi særlige opplysninger som kreves i henhold til en IFRS dersom opplysningene ikke er vesentlige. Dette er tilfellet selv om IFRS-en inneholder en liste over særskilte krav eller beskriver dem som minstekrav. Et foretak skal også vurdere om det skal gi tilleggsopplysninger når oppfyllelsen av de særskilte kravene i IFRS-ene ikke er tilstrekkelig til å sikre at brukerne forstår hvilken virkning bestemte transaksjoner og andre hendelser og forhold har på foretakets finansielle stilling og finansielle inntjening.

Formålet med opplysninger i IFRS 15 og hensiktsmessige vesentlighetsvurderinger er avgjørende for at noteopplysningene om driftsinntekter skal være nyttige for brukerne. Noteopplysningene er ment å skulle være transparente og å gjøre det mulig for brukerne å forstå foretakets inntektsskapende virksomhet og inntektsføringsprinsipper, og å sammenligne disse med andre foretak. For å oppnå dette må opplysningene være foretaksspesifikke og tilstrekkelig detaljerte og omfattende. Finanstilsynet forventer for eksempel at foretak med mange inntektsstrømmer eller utfordringer med anvendelsen av

IFRS 15 har mer omfattende noteopplysninger enn foretak med få inntektsstrømmer, og som ikke har utfordringer med å anvende standarden. Dette vil være en konsekvens av å oppfylle formålet med opplysninger og gi tilstrekkelig med informasjon. Siden IASB har erkjent at tidligere noteopplysningskrav var utilstrekkelige, vil noteopplysningene i IFRS 15 forventes å være mer omfattende og detaljerte enn tidligere noteopplysninger. Finanstilsynet har observert at noteopplysningene muligens ikke er utvidet nok til å oppfylle de økte kravene. På den annen siden er det også viktig å vurdere formålet med opplysninger og vesentlighet når man skal avgjøre hvilke opplysninger som skal gis for å sikre at brukerne får nyttig informasjon, og ikke en stor mengde ubetydelige detaljopplysninger eller uvesentlig informasjon. Finanstilsynet vil stille spørsmål til foretakene dersom opplysningene om driftsinntekter ikke ser ut til å oppfylle formålet med opplysninger eller det ikke virker som om de riktige vesentlighetsvurderingene er blitt gjort.

Finanstilsynet vil understreke betydningen av at foretakene tar hensyn til formålet med opplysninger og foretar vesentlighetsvurderinger når de avgjør hvilken informasjon som tas med i noteopplysningene om driftsinntekter. Finanstilsynet vil be om forklaringer dersom opplysninger synes å mangle eller er tildekket, og dersom foretaket ser ut til å gi en stor mengde ubetydelige detaljopplysninger. Så langt tyder Finanstilsynets observasjoner imidlertid på at opplysningene som er gitt, ikke er detaljerte nok til å oppfylle kravene.

FINANSTILSYNET

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

POST@FINANSTILSYNET.NO

WWW.FINANSTILSYNET.NO